

Dawkowanie leków w szczególnych sytuacjach

Jeffrey L. Wagner, PharmD, Carlton K.K. Lee, PharmD, MPH

3

DAWKOWANIE LEKÓW W SZCZEGÓLNYCH SYTUACJACH

I OGÓLNE ZASADY DAWKOWANIA LEKÓW W PEDIATRII

A. OBLICZANIE MASY CIAŁA

Najczęstszym sposobem dawkowania leków w pediatrii jest określenie dawki leku w przeliczeniu na masę ciała dziecka (mg/kg). Przeliczenie masy w funtach (lb) na kilogramy (kg):

$$\text{Masa (kg)} = \text{Masa (lb)} / 2,2$$

B. OBLICZANIE POWIERZCHNI CIAŁA

Niektóre leki (np. acyklowir i kotrimoksazol [oraz np. kaspofungina – lek przeciwgrzybiczy – przyp. red. n.]) wymagają dawkowania w przeliczeniu na powierzchnię ciała. Uważa się, że leki, które gromadzą się w płynie zewnątrzkomórkowym, powinny być dawkiowane w przeliczeniu na powierzchnię ciała, która lepiej od masy ciała odzwierciedla ilość płynu zewnątrzkomórkowego i całkowitą ilość wody w organizmie. U dzieci można zastosować poniższy nomogram lub wzór Mostellera.

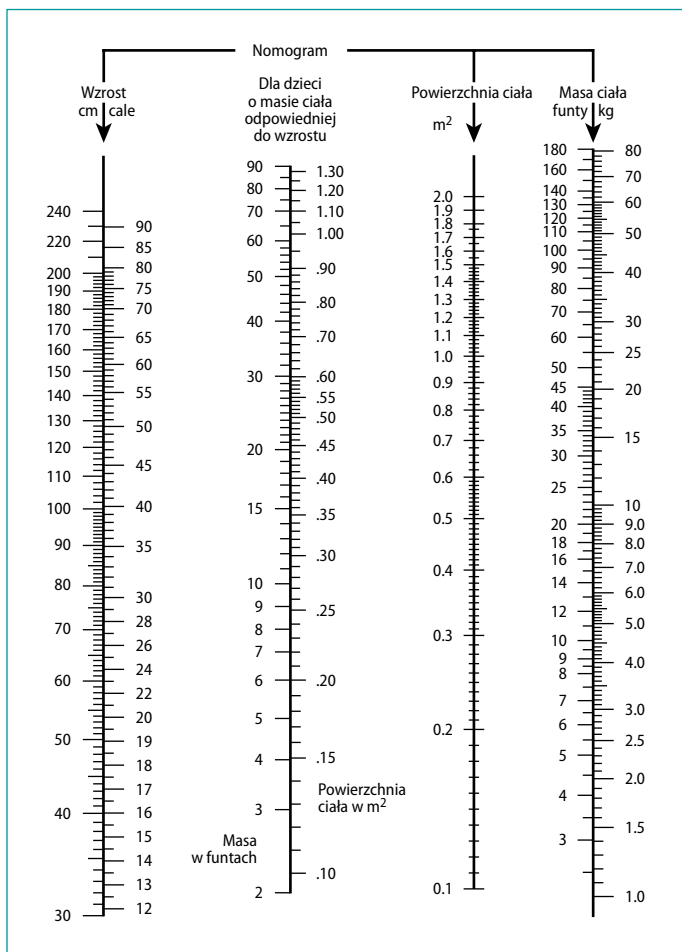
1. Nomogram

Powierzchnię ciała określa się za pomocą linii prostej łączącej wzrost i masę ciała pacjenta na odpowiednich osiach. Punkt przecięcia prostej z osią powierzchni ciała (PC) oznacza wartość powierzchni ciała. Jeśli masa ciała pacjenta jest w przybliżeniu odpowiednia do wzrostu, powierzchnię ciała można określić, posługując się samą masą ciała, tak jak to przedstawiono na osi drugiej (ryc. 3-1).

2. Wzór Mostellera*

$$\text{PC (m}^2\text{)} = \sqrt{\text{wzrost (cm)} \times \text{masa (kg)} / 3600}$$

* Równanie pochodzi z: R.D. Mosteller: *Simplified calculation of body surface area*. N Engl J Med 1987;317(17):1098.

RYC. 3-1

Określanie powierzchni ciała: kalkulator kieszonkowy versus nomogram.

(Dane z G.I. Brias, B.J. Bailey: *Surface area estimation: pocket calculator v nomogram*.

Arch Dis Child 1994; 70:246–247).

II DAWKOWANIE ZWIĄZANE Z DOJRZAŁOŚCIĄ (FARMAKOLOGIA ROZWOJOWA)

TABELA 3-1

PARAMETRY FIZJOLOGICZNE ZALEŻNE OD WIEKU WPŁYWAJĄCE NA FARMAKOKINETYKĘ LEKÓW U DZIECI

Parametr fizjologiczny wpływający na farmakokinetykę leku	Wiek, w którym osiągnany jest taki poziom, jak u dorosłych	Parametr fizjologiczny w porównaniu z dorosłymi	Efekt farmakokinetyczny	Przykładowy lek
WCHŁANIANIE				
pH w przewodzie pokarmowym	3 mies.	↑ pH w żołądku (mniejsze wydzielanie kwasu)	↑ biodostępności leków zasadowych ↓ biodostępności leków kwasowych	Penicylina
Motoryka przewodu pokarmowego	6–8 mies.	↓ motoryki żołądka i jelit (czas opróżnienia żołądka bezpośrednio po urodzeniu 6–8 godz.)	Nieprzewidywalna biodostępność i wydłużenie czasu do osiągnięcia stężenia maksymalnego	
Wytwarzanie enzymów i innych związków w przewodzie pokarmowym	~ 1 r.ż.	↓ kwasów żółciowych i enzymów trzustkowych	↓ biodostępności leków rozpuszczalnych w tłuszczach	
Podawanie leków domięśniowo	?	↓ perfuzji		
Stosowanie leków miejscowo na skórze	Miesiąc	↑ wchłaniania	↑ wchłaniania	Lindan z powodu długiego przeciwwskazany
DYSTRYBUCJA				
% wody w organizmie	~ 12 lat	↑ całkowita ilość wody		Aminoglikozydy
		↑ ilość płynów w przestrzeni zwnątrzkomórkowej, gwałtowne zmiany w 1 r.ż.	↑ objętość dystrybucji leków rozpuszczalnych w wodzie	
% tłuszczu	~ 17 lat	Noworodek urodzony o czasie 12–16%; ↑ w wieku 5–10 lat, potem ↓		

DAWKOWANIE LEKÓW W SZCZEGÓLNYCH SYTUACJACH

TABELA 3-1

PARAMETRY FIZJOLOGICZNE ZALEŻNE OD WIEKU WPŁYWAJĄCE NA FARMAKOKINETYKĘ LEKÓW U DZIECI – CD.

Parametr fizjologiczny wpływający na farmakokinetykę leku	Wiek, w którym osiągnany jest taki poziom, jak u dorosłych	Parametr fizjologiczny w porównaniu z dorosłymi	Efekt farmakokinetyczny	Przykładowy lek
Białka w osoczu	Stopniowe zmiany w pierwszym roku życia	↓ białko całkowite, albuminy i α -1-kwasne glikoproteiny	↑ objętość dystrybucji i stężenie wolnego leku w przypadku leków wiążących się z białkami osocza	Nafcylicyna, ampicylicyna
Bariera krew-mózg	Stopniowe zmiany w pierwszym roku życia	↑ bilirubina niezwiązana i wolne kwasy tłuszczowe	Ryzyko wypierania bilirubiny z jej połączeń w przypadku leków, które w znacznym stopniu wiążą się z białkami osocza	Sulfametoksazol, ceftriakson
Bariera krew-mózg	?	Niedojrzała bariera z powodu niepełnej mielinizacji	↑ penetracja do OUN	Aminoglikozydy
METABOLIZM				
Enzymy cytochromu P-450				
Izofорма 1A2	4 mies.; może przekroczyć poziom dorosłych, w okresie dojrzewania spada do poziomu dorosłych	Niższa przy urodzeniu	Zmienione usuwanie leku, zależne od stopnia dojrzałości	
Izofорма 2C9*	6 mies.; w wieku 3–10 lat przekracza poziom dorosłych, po okresie dojrzewania spada do poziomu dorosłych	Niższa przy urodzeniu	Zmienione usuwanie leku, zależne od stopnia dojrzałości	
Izofорма 2C19*	~ 2 lata	Niższa przy urodzeniu	Zmienione usuwanie leku, zależne od stopnia dojrzałości	Worykonazol

Izoforma 2D6*	Niższa przy urodzeniu; 20% poziomu dorosłych <1 mies. życia	3–5 lat	Zmienne usuwanie leku, zależne od stopnia dojrzałości
Izoforma 2E1	Niższa przy urodzeniu	?	Zmienne usuwanie leku, zależne od stopnia dojrzałości
Izoforma 3A4 [#]	Niższa przy urodzeniu; 30–40% poziomu dorosłych w 1 mies. życia	6 mies.; w wieku 1–4 mies. może przekroczyć poziom dorosłych, po okresie dojrzewania spada do poziomu dorosłych	Erytromycyna, inhibitory proteazy
Glukuronizacja	Niższa przy urodzeniu	6–24 mies. w zależności od izoformy	↓ sprzężanie z glukuronianem
Siarkowanie*	Poziom jak u dorosłych		
N-acetylotransferaza	Niższa	4 lata	Zmienne usuwanie leku, zależne od stopnia dojrzałości i polimorfizmu genetycznego
ELIMINACJA			
Filtracja kłębkowa	↓ czynność kłębków	~ 6 mies.	↑ czas biologicznego półtrwania
Wydzielanie kanalikowe	↓ czynność kanalików	~ 6 mies.	↑ czas biologicznego półtrwania
	↑ zwiększony, ↓ zmniejszony, ? niezny.		

* Przy ocenie całkowitego efektu końcowego należy uwzględnić polimorfizm farmakogenetyczny.

[#] Współdziała z transporterami (np. MDR-1 lub glikoproteiną P).

Modyfikacja na podstawie: R.L. Misap, M.R. Hill, S.L. Szelfer: *Special pharmacokinetic consideration in children*. In: W.E. Evans (ed): *Applied Pharmacokinetic, 3rd ed.* W.A. Spokane: *Applied Therapeutics*, 1992; M.J. Blake, L. Castro, S.J. Leeder et al.: *Ontogeny on drug metabolizing enzymes in the neonate*. *Seminars in Fetal and Neonatal Medicine* 2005;10:123–138.